
Svätec a jeho funkcie v spoločnosti II.

Eds. Rastislav Kožíak – Jaroslav Nemeš. Bratislava: Chronos, 2006. 332 s.
ISBN 80-89027-20-2

© Centrum pre štúdium kresťanstva. Všetky práva vyhradené.

Pri citovaní prosíme dodržať autorské práva jednotlivých autorov a uvádzať zdrojovú publikáciu.

All published work, regardless of the medium in which it was published, is considered by law to be copyrighted by the author. It is important that all such articles and references to them be attributed to the author and source.

Životopisy svätých ako inšpiračný zdroj v kázňach 18. storočia

*Na príklade kázňovej tvorby
Dominika Mokoša*

Angela Škovierová

ŠKOVIEROVÁ, Angela: *The Biographies of Saints as Fount of Inspiration in the Sermons of 18th Century. An Example from the Sermons of D. Mokoš.* In: Svätec a jeho funkcie v spoločnosti II. Bratislava: Chronos, 2006, p. 115-127.

The cult of saints has established on knowledges of their biographies. This study shows how the literature in various times until 18. century mirror the knowledges of biographical facts and also of legendary remakes of this facts. Special meaning for dissemination of doctrines about saints was sermons. The sentences about saints taken out of D. Mokoš sermons as a model, confirms, that biographical information from the lifetime of saints are adopted from the earlier written works of ecclesiastical patres – contemporaries of saints and later from various medieval commentators, therefore are the information often not complete and unclear.

KEYWORDS: Baroque, Saints, Sermons, Dominic Mokoš

Kult svätých je rozvinutý v súčasných kresťanských i mimokresťanských náboženstvách a má pôvod v kulte predkov rozšírenom už v prvobytnnej spoločnosti.¹ Rozšíril sa však najmä v kresťanstve a islame. Protestantizmus sa vo väčšine svojich smerov (luteránstve, kalvinizme a i.) zriekol uznávania svätých, ale niektoré prvky kultu svätých sa zachovali aj v ňom (najmä pokiaľ ide o biblické osoby – patriarchov, prorokov, apoštolov).² V islame ale aj v judaizme sa uctievať svätí taktiež ako prostredníci medzi ľuďmi a Bohom, ako uzdravovatelia a divotvorci. Majú podobnú funkciu ako v kresťanskom kulte svätých.

Svätí, svätci sú osoby, ktorých pozemský život sa podľa učenia kresťanských cirkví (pravoslávnych a katolíckej) vyznačoval mimoriadnou zbožnosťou, bohumilosťou a zázrakmi, a ktorí sa po smrti stali prostredníkmi medzi ľuďmi a Bohom, schopnými do istej miery vplyvať na osudy ľudí, ochraňovať ich a pomáhať im.

¹ COULANGES, Fustel de: *Antická obec.* Praha : Sofis 1998, s. 20-21.

² Napr. luteránske vierovyznanie pripúšťa spomienku na svätých, odmieta však ich vzývanie.

V kresťanstve mal na tento kult veľký vplyv kult héroov starogréckeho a starorímskeho náboženstva. Aj keď kult svätých v katolíckej a ortodoxnej cirkvi vykazuje silnú podobnosť s kultom héroov, zatiaľ čo héroovia boli charakterizovaní ako polobohovia, svätci stoja síce o stupienok vyššie ako bežní veriaci, no v žiadnom prípade sa nemôžu vyrovnáť Bohu - nemajú božskú prirodzenosť. Svätí majú funkciu prostredníkov, orodovníkov za ľudí v nebi u Boha. Veriaci vyzývajú svätých, ktorí potom ich prosby „predkladajú“ Bohu. Kult héroov bol však bezprostredným vzorom pre kult ranokresťanských mučeníkov, na ktorých hrobe veriaci vo výročný deň ich smrti slúžili omšu. Takéto uctievanie sa čoskoro po prvom konštantinopolskom koncile, ktorý sa zišiel roku 381, rozšírilo aj na ďalších úctyhodných kresťanov, i keď nezomreli pre svoju vieru, ako napr. sv. Martin z Tours.

Mocným stimulom rozvoja kresťanského kultu svätých bol záujem na rozšírení kresťanstva medzi pohanskými národmi: kresťanstvo a uctievanie svätých postupne vytlačili predkresťanské kultúry. Pravoslávna i katolícka cirkev delí svätých na rôzne kategórie: patriarchovia a proroci (starozákonní svätí), apoštoli, cirkevní otcovia, mučeníci, ostatní svätí. Osobitnú kategóriu alebo podstupeň k svätosti tvoria blahoslavení. Vyhlasovanie nových svätých a blahoslavených (kanonizácia a beatifikácia) sa v katolicizme praktizuje podnes, napr. pápež Pius XII. (1876 – 1958) každoročne vyhlasoval priemerne 5 nových svätých a okolo 40 blahoslavených. Mnohých svätých vyhlásila cirkev za patrónov, ochrancov rozličných profesií a krajov, liečiteľov určitých chorôb, pomocníkov v určitých ťažkostiach života, ochrancov pred nešťastím a pod., a aj kalendár rozdelila na dni uctievania jednotlivých svätcov a vyzýva veriacich, aby uctievali tých svätých, ktorých meno nosia ako svojich patrónov, aby sa dívali na ich život ako na ideál svojho vlastného správania a zbožnosti. Svätcom sú zasvätené pútnické miesta, chrámy a kaplnky, tí sa tak stávajú ich patrónmi a zvyčajne sú aj vyobrazení na obraze umiestnenom na hlavnom oltári kostola.

Osvetlením života svätých – zbieraním a zapisovaním správ o ich živote, skúmaním ich životopisných dát a pôsobenia vrátenie hodnotenia dôkazov o ich závažnom pôsobení sa aj v súvislosti s procesom ich beatifikácie a kanonizácie zaoberala (a dodnes zaoberá) hagiografia. Materiál na zostavovanie životopisov svätých čerpala kresťanská cirkev v počiatočnom období hagiografie z rozličných prameňov – z rozprávania Starého zákona a Evanjelí, zo svetskej literatúry, folklórnych zdrojov – keď jedny cirkevné obce odovzdávali správy o svojich mučeníkoch iným cirkevným obciam a pod. Významným zdrojom poznatkov o živote svätých, najmä mučeníkov boli aj tzv. martyrológiá, či *Acta martyrum* – záznamy o mučeníkoch, skutky mučeníkov, ktoré v písomnej forme zaznamenávali najskôr iba mená umučených alebo popravených kresťanov v čase ich prenasledovania v Rímskej ríši, neskôr sa dopĺňali aj o opis smrti, mučenia, heroické výroky mučeníkov a i. Písomné záznamy tohto druhu sa objavujú v druhej polovici 2. storočia a pokiaľ sú aspoň sčasti založené na súdnych protokoloch, správach očitých svedkov a pod., majú aj určitú historickú hodnotu.³

Biografie kresťanských svätcov a mučeníkov zaznamenané na základe zozbieraných životopisných údajov o nich *Acta sanctorum* a *Acta martyrum* sa postupom

³ TRUCH, Gregor Andrej Jozafát: *Život Svätých*. (z ukrajinského jazyka preložil otec Michal Čarný). Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška 2003, s. 12.

času stávali nielen predmetom literárneho spracovania, ale aj významným knižkupeckým a knižničárskym artiklom a práve preto, že život svätých mal byť vzorom pre život veriacich – rehoľníkov i laikov, sa stávali aj nevyhnutnou súčasťou kláštorných knižných zbierok.

Prvými a historicky najbližšími komentátormi života svätých, či už mučeníkov alebo tých, ktorí dosiahli svoju svätosť napodobňovaním Božských cností – dokonalou chudobou, potláčaním pokušení a náklonnosťou k pozemským výhodám, sláve a umŕtvovaním telesných žiadostí,⁴ boli významní autori obdobia patristiky – cirkevní otcovia. Títo včasnokresťanskí autori sa vyjadrovali k závažným otázkam súvisiacim s rodiacou sa cirkevnou organizáciou, kresťanskou morálkou a pod., neobchádzajúc ani významné, zaujímavé a podľa nich nasledovaniahodné postavy ranej cirkvi. Napr. sv. Hieronym, ktorý okrem toho, že sa preslávil revíziou latinskej Biblie neskôr použíwanej pod názvom Vulgáta, je aj autorom katalógu spisovateľov *De viris illustribus*. Týmto katalógom inšpirovaným rovnomenným dielom rímskeho autora Gaia Tranquilla Suetonia (70 – 140) chcel autor dokázať, že aj cirkev sa môže pochváliť osvietenými osobnosťami.⁵ Vydania Hieronymovho diela *Vitae sanctorum patrum* z rokov 1507, 1512, 1515 a 1548 boli aj súčasťou našich konventných a kláštorných knižníc.⁶ Komentáre ku životom svätých sú súčasťou diela sv. Augustína, jedného z najlepších rečníkov svojej doby sv. Jána Zlatoústeho, biskupov sv. Ambrózia a Cypriana, pápeža Gregora Veľkého a pod.

Známymi komentátormi života svätých z nasledujúceho obdobia včasného stredoveku sú sv. Bernard a sv. Bonaventura, ale aj mnohí ďalší. Okolo roku 1260 skompletizoval taliansky arcibiskup hagiograf a historik Jacobus de Voragine (1230 – 1298) súbor poviedok o svätých spísaný podľa najrôznejších prameňov a usporiadaný podľa cirkevného roku. Po vynájdení knižtlače sa jeho dielo vychádzajúce nie len v latinčine ale aj v národných jazykoch veľmi rýchlo rozšírilo⁷ a napriek tomu, že v ňom beletristická zložka často prekrýva zložku hagiografickú, stalo sa kľúčovým pri spracúvaní ďalších náboženských diel slúžiacich hlavne pastorácii a zavádzaniu praktického kresťanstva do rodín. Najstarší exemplár tohto diela pochádzajúci z nášho územia bol súčasťou niektorej z knižníc františkánskych kláštorov a vyšiel pod názvom *Legenda aurea, t. j. Lombardská história* v Norimbergu roku 1496,⁸ ďalšie u nás zachované exempláre: *Lombartica historia* z roku 1501, *Legenda hec aurea...* z roku 1505, *Legende sanctorum* z roku 1512 a *Sermones de sanctis* z roku 1580 boli striedavo súčasťou kláštorných zbierok i vlastníctvom vzdelaných jednotlivcov, ako dokladajú aj provenienčné záznamy v nich.⁹

Na našom území sa zachovalo aj mohučské dielo Georga Witzela z roku 1541 *Hagilogium, seu de Sanctis Ecclesiae, Historiae divorum toto terrarum orbe cele-*

⁴ TRUCH, G. A. J.: c. d.: s. 11.

⁵ KRAFT, Heinrich: *Slovník starokresťanskej literatúry*. Trnava: Dobrá kniha 1994, s. 219.

⁶ SAKTOROVÁ, Helena – KOMOROVÁ, Klára – PETREKOVÁ, Emília – AGNET, Ján: *Tlačie 16. storočia vo fondoch slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej*. Martin: Matica slovenská 1993, s. 194, záznamy č. 887, 888, 889 a 890.

⁷ Napr. v angličtine vyšlo už roku 1483.

⁸ KOMOROVÁ, Klára: Františkánska knižnica v Matici slovenskej. In: *Knižnice a informácie*, 2000, roč. 32, č. 3, s. 105.

⁹ SAKTOROVÁ, H. a kol.: c. d.: s. 362 – 363, záznamy č.: 1959, 1957, 1958 a 1960.

*berrimorum e sacris scriptoribus ... congestae.*¹⁰

Zakladateľom kritickej hagiografickej metódy zahŕňajúcej chronologickú, geografickú a filologickú interpretáciu prameňov vrátane overovania pravdivosti zázrakov urobených svätým bol belgický jezuita Joannes Bolland (1596 – 1665), ktorý v roku 1643 v Antverpách vydal prvý zväzok edície *Acta Sanctorum*. Jeho pokračovatelia – bollandisti dodnes dopĺňajú a vydávajú životopisy svätých. V rokoch 1743 a 1744 vyšli *Acta Sanctorum* aj v trnavskej Akademickej tlačiarni.¹¹ Do slovenčiny preložil prvý krát životopisy svätých katolícky kňaz Ján Valašík (1720 – 1768) a vydal ich roku 1743 v Trnave pod názvom *Prjklad žiwota krestjanského, aneb zrcadlo....* Zostavovateľom maďarskej predlohy bol sedmohradský biskup András Illés.¹²

Ako vidno, životopisy svätých ešte aj v 18. storočí vychádzali prevažne v latinčine, navyše knihy boli drahé a ani ich preklad do národného jazyka, neznamenal ich automatické rozšírenie a dostupnosť pre jednoduchý ľud. Jednou z najdostupnejších možností výchovy ľudu boli kázne a katolícki kazatelia sa v nich neraz opierali popri citátoch z Biblie o výroky cirkevných otcov, a to i preto, že sentencie zaznamenané v ich dielach potvrdzovali cirkvou prijaté dogmy a podporovali stanovenú liturgickú prax. A aby bolo výchovné poslanstvo kázne naplnené, kazatelia obrazy biblických postáv a myšlienkový odkaz významných patristických autorov vo veľkej miere dopĺňali a podporovali aj pasážami vybratými zo životopisov svätých. Svätí sa teda vďaka svojmu životu, no často aj vďaka svojej mučeníckej smrti stávali vynikajúcim vzorom pre správanie sa veriacich. Štúdium (a poznanie) života svätých môže slúžiť ľuďom ako kritérium, ideál a vzor, ku ktorého dosiahnutiu majú orientovať svoj vlastný život. Kazateľská tvorba bola úzko spätá s liturgickým rokom, ktorý má päť období: adventné, vianočné, pôstne, veľkonočné a obdobie „cez rok“.¹³ Od 4. storočia sa dni smrti jednotlivých svätcov označovali ako sviatky a v obdobiach liturgického roka im boli tieto dni zasvätené. Ako je známe kázalo sa v nedele a vo sviatky, na vigílie, počas pôstu alebo pri špeciálnej príležitosti, akou mohlo byť napr. aj posvätenie kostola.¹⁴ So sviatkom patróna farského kostola boli spojené hody – miestna cirkevná slávnosť, ktorá bola podobne ako ďalšie sviatky zasvätené jednotlivým svätým, príležitosťou na vyzdvihnutie života toho-ktorého svätého v kázni.

Kazateľom naplňajúcim výchovnú funkciu kázni aj poukazovaním na vzorové správanie sa a život svätcov (aj keď často len nepriamo a v náznakoch) bol aj reprezentant františkánskej rehole Dominik Mokoš (1718 – 22. XII. 1776), mních a náboženský spisovateľ pôsobiaci tiež ako vikár, učiteľ a kronikár v 2. polovici 18. storočia v rozličných oblastiach Slovenska (napr. Nižnej Šebastovej, Stropkove,

¹⁰ SAKTOROVÁ, H. a kol.: c. d.: str. 368, záznam. č. 1989.

¹¹ RUŽIČKOVÁ, Blanka: Trnavské tlače v knižnici prvého banskobystrického biskupského seminára (1802 – 1950) In: *Kniha 2005*. Zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry. Ed. Miroslava Domová. Martin: Slovenská národná knižnica 2005, s.310.

¹² ONDREJKOVÁ, Renáta: Kultúrna západoslovenčina v diele *Prjklad žiwota krestjanského*. In: *Slovenská, latinská a cirkevnoslovenská náboženská tvora 15.–19. storočia*. Ed. Ján Doruľa. Bratislava: Slavistický kabinet SAV 2002, s. 154.

¹³ ONDREJKA, Kliment: *Tajomstvo kalendárov*. Bratislava: Slovenská kartografia 1994, s. 57.

¹⁴ *Slovník literatury staropolskiej (średniowiecze – renesans – barok)*. Pod redakcją Teresy Michałowskiej. Wrocław – Warszawa – Kraków : Zakład narodowy imienia Ossolińskich 1990, s. 317 – 318.

Kremnici, Pruskom, Okoličnom, Beckove, ako misionár v rozličných oblastiach Šariša, na Spiši, Orave i v Poľsku), ktorý bol jedným z najplodnejších autorov homiletickej literatúry druhej polovice 18. stor. na Slovensku. Z rokov 1752 – 1774 sa pod názvom *Sermones Panegyrico-morales* zachovalo šesť zväzkov jeho nedeľných, vianočných, eschatologických a misionárskych kázní.¹⁵ Prvý zväzok obsahuje 29 nedeľných a pôstnych kázní. Druhý zväzok zahŕňa 32 kázní prednesených pri príležitosti sviatkov svätých a Panny Márie a 35 kázní štvrtého zväzku je venovaných výlučne mariánskej tematike.

Súčasťou druhého zväzku šesťdielného cyklu kázní D. Mokoša sú kázne prednesené pri príležitosti sviatkov sv. Andreja apoštola, sv. Štefana mučeníka, sv. Jána Evanjelistu (4x), sv. Štefana uhorského kráľa, sv. Jozefa Ježišovho pestúna, sv. Adalberta (Vojtecha) biskupa a mučeníka (2x), sv. Juraja mučeníka, sv. Márie Magdalény, sv. Laurentia (Vavrinca) mučeníka, sv. Bartolomeja apoštola, svätých Šimona a Júdu (2x), sv. Martina biskupa (2x), sv. Alžbety vdovy a sv. Kataríny.

Podobne ako iní doboví autori aj D. Mokoš sa vo svojich kázňach na počesť svätých bezpochyby opieral o životopisy svätých. Najpestrejší obraz o tom, čím sa autor (resp. aj iní autori) kazateľskej literatúry inšpiroval, ukazujú citáty, opisy a výroky týkajúce sa života svätých zaradené do kontextu kázne. Relatívne najjednoduchšie mohli autori kazateľskej literatúry charakterizovať biblických svätých (Evanjelistov, Jána Krstiteľa a pod.) – ved' samotná Biblia – Starý zákon, Evanjeliá i listy apoštolov poskytujú dostatok informácií o charaktere, správaní sa a osudoch týchto svätých. Napr. zdôrazňujúc potrebu pokory pred Kristovou veľkosťou, charakterizoval autor kázni sv. Petra a sv. Jána Krstiteľa takto: ***Matth. 8 Domine non sum dignus ut interes sub tectum meum*** Pane prawý neni gsem hoden abis prissel pod strechu mu. powedel i Peter: ***exi a me Domine, quia homo peccator sum.*** *Wistup ode mne pane, nebo ga clowek hrissny sem. Slowem powedal a wimluwil se y Jan Krstitel: Non sum dignus solvere corridiam calcamentorum ejus negsem hoden rozwazati remenka u obuwu geho.*¹⁶ O sv. Petrovi sa v tej istej kázni možno dozvedieť aj to, že: ***Erat Petrus dormiens inter duos milites vincetus catenis duabus et custodes ante ostium custodiebant carcerum*** pisse swatý Lukass w skutkach Apostolskich w kap. 17 ze Peter dwoma retazami zwazaný mezi dwoma wogakami, kteri ho wartowali spal a gini wartassy zwenku przedwermi wartowali temnicu.¹⁷

¹⁵ *Slovenský biografický slovník*, zv. IV. Martin : Matica slovenská, 1990, s. 211. Táto štúdia sa opiera o analýzu I., II. a IV. zväzku kázni D. Mokoša z rokov 1758 – 1774 a nadväzuje na moje štúdie: *Latinské citáty v kázňach Dominika Mokoša*. In: Slovenská, latinská a cirkevnoslovenská náboženská tvorba 15.–19. storočia. Ed. Ján Doruľa. Bratislava: Slavistický kabinet SAV, 2002, s. 114 – 120, *Pomer latinčiny a slovenčiny v kázňach Dominika Mokoša Sermones psanegyrico-morales*. In: Život slova v dejinách a jazykových vzťahoch. Ed. Peter Žeňuch. Bratislava : Slavistický kabinet SAV 2003, s. 243 – 250, *Preklad latinských citátov z patristickej literatúry v kázňach františkána Dominika Mokoša*. In: Slavica slovacca, 38, 2003, č. 2, s. 156 – 162 a *Die etische und ästhetische Dimension der Franziskaner-Predigten im 18. Jahrhundert. Am Beispiel des Predigtschaffens von P. Dominik Mokoš (OFM)*. In: Plaude turba pauperula. Franziskanischer Geist in Musik, Literatur und Kunst. Ed. Ladislav Kačic. Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV 2005, s. 297 – 306.

¹⁶ Mokoš, Dominik. *Sermones Panegyrico – morales*. 1758, 566 s. Rkp. v súkromnom vlastníctve. Xerokópia v Jazykovednom ústave L. Štúra SAV v Bratislave, signatúra 39a – d., I., II. a IV. zväzok. (211, 209 a 281 s.) Zv. II str. 43, ftk. č. 45. D. Mokoš si originálne latinské verzie často sám prekladal (iba niektoré nechal bez prekladu), preto sú uvedené vždy obe verzie.

¹⁷ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 45, ftk. č. 46.

O sv. Jozefovi Ježišovom patrónovi D. Mokoš opierajúc sa o svedectvo Biblie hovorí: *O čem same pismo swate takto doswedčuje mluwice: **Invenitque Ioseph gratiam coram Domino suo, et ministrabit ei, a quo prepositus omnibus gubernabat creditam sibi domum, et universa quae ei tradita fuerant** – genes. 39,4. Y nalezel prawy Jozeff milost pred Panem Swim, a složil gemu, odnehoss predstawen gsa wssem, ridil sobe zwereny dum, y wssecki weci, ktere mu odewzdane bili.*¹⁸

Postavu prvého kresťanského mučenika – sv. Štefana charakterizuje D. Mokoš takto: *Lapidabant Stephanum vocantem et dicentem D(omi)ne Iesu suspice Spiritum meum* Kamenowali Steffana wziwagiciho a mluwiciho Pane Gezssi prigmi ducha meho¹⁹ a aj ďalej sa pri opise mučeníctva opiera o citáty apoštola Pavla: *swaty Pawel w kap. 11. **Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt in occisione gladii mortui sunt, circuierunt in melotis in pedibus in pellibus caprinis egentes angustiati afflicti*** Že prawi nekteri kamenowani gsu, sekani, pokussani, w mečech zmordowani, w hunach chodiwali a w kożach kozlacich chudobu trpice sużowani a trpeni gsuce.²⁰

V niektorých prípadoch sa kazateľ popri kánonických biblických spisoch mohol oprieť aj o údaje zachytené cirkevnými autoritami – pápežmi a cirkevnými otcami. Napr. o sv. Martinovi sa od D. Mokoša na základe charakteristiky zo zlomku výpovede sv. Hieronyma: *...gak o nem Swaty Hieronymus pisse **Miles erat Martinus, qui sub paludamento egit opera Prophetarum,***²¹ možno dozvedieť, že bol vojakom, ktorý nosiac vojenský plášť vykonával prácu proroka, t. j. svedčil o Kristovi a na inom mieste dokladá aký obdiv voči sv. Martinovi prejavil Sulpitius Severus - právnik pochádzajúci z rímskej provincie Gallia Aquitania. Tento vzdelaný a šľachtetný muž sa po smrti manželky na radu sv. Martina z Turones utiahol zo sveta. Ešte počas života sv. Martina napísal o ňom pre ľud určený spis *Vita Martini Turonensis*, ktorý bol však zverejnený až po smrti sv. Martina. (Tento spis pod názvom *De vita B. Martini* vyšiel aj v Košiciach roku 1731.)²² Neskôr napísal ešte spis *Dialogorum libri II.*, kde sa snažil dokázať, že sv. Martin v porovnaní so zázračnou mocou mníšskych egyptských otcov nie je o nič menší.²³ *Swedek toho mne gest Sulpicius, ktery w žiwote geho tymito slowami pisse: **Ego, inquit, quamdiu vivam, et sapiam Aegypti monachas praedicabo, laudabo anachoretas, mirabor eremitas, Martinum semper excipiam, non ego illi quaempiam audebo monachorum comparare*** ga prawi gak dluho živi budem, egyptskych pustewnikow wihlasowat a wichwalowat neprestanem, chwalu dam Anachoretom diwiti se budem nad rehólniki Martina ale wzdicki wiwissim, nebo gemu žadneho pripodobnit nesmim.²⁴

Životy mnohých svätých mučeníkov sa chronologicky prekrývajú s obdobím života niektorých patristických autorov, resp. doba, ktorá uplynula medzi mučeníckou smrťou niektorého svätca a obdobím života a literárnej činnosti známych cirkevných otcov, nebola veľmi dlhá. Spomienka na mučeníkovu smrť bola medzi

¹⁸ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 121, ftk. č. 118.

¹⁹ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 35, ftk. č. 37.

²⁰ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 36 – 37, ftk. č. 38 – 39.

²¹ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 200, ftk. č. 192.

²² KARABÍNOVÁ - DEVEROVÁ, Katarína. *Recepcia diel antických autorov na Slovensku v 16.–18. storočí*. Bibliografická príloha k dizertačnej práci. Bratislava : FF UK Katedra knižničnej a informačnej vedy 2003. 142 s., 63 s. príl.

²³ KRAFT, H.: c. d.: s. 382.

²⁴ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 203, ftk. č. 195.

Ľudom ešte živá, tradovala sa ústnym podaním, a tak bolo prirodzené, že sa stala i námetom pre úvahy cirkevných otcov, ktorí ju mohli zachytiť v písomnej podobe, vysvetľovať a komentovať. D. Mokoš, napr. uvádza citát sv. Cypriána, biskupa z Kartága: *Sw. Cyprianus Serm. de Martyr. et Confess. Steterunt torti torquentibus fortiores Vstali mnohorazi katowe, neustali w mukach Krystowi mucedlnici...*²⁵ Milánsky biskup Ambrózius opisuje postavu sv. Juraja: *Georgius fidelissimus miles Christi, dum christianitatis professio silentio tegetetur, solus inter christicolas Dei filium est confessus,*²⁶ ktorá bola medzi ľuďmi veľmi populárna a aj neskôršie sa k nej vyjadroval napr. dominikánsky misionár Vincentius (1350 – 1419): *Blahoslawený Vincentius z welebneho rodu Dominikanskeho Serm. De hodierno festo takto ho opisuge: sanctus Georgius inquit, ut sacrificium Martirii sui esset deo acceptum, se ipsum obtulit immaculatum, qui non igitur unquam habuisse maculam peccati mortalis.*²⁷ D. Mokoš použil aj ďalšie citáty tohto autora: *Quia beatus Georgius mluwý predpowedený s. Wincentius habuit nobilitatem sanguinis nam uti dicit historia, quod fuerit capadociae nobilissimus, sed nunquam ex hoc ascendit superbia in caput ejus potem blahoslawený Gur: Licet fuerit pulcherrimus, non tamen se appretiabat, nisi de pulchritudine animae, ut esset alba, et clara per veram fidem, et rubra per memoriam Passionis, ornata virtuti(bus)*²⁸ a ďalej *Cum enim potuisset multa congregare in captione villarum civitatum(que), et castorum mluwý tenže Vincentius non curabant.*²⁹

O aké pramene sa D. Mokoš opieral pri ďalšom opise tohto svätca, nie je jasné, no zdá sa, že historiky o živote svätého Juraja boli všeobecne známe, o čom svedčí i autorov citát: *Znama gest k tomu historia, že Swatý Gur gednoho krale dceru od zezrani drakoweho oslobodil, tuto potom kral chcel mu dati za Manželku spolu celu kragnu, kteremu odpowedal swatý Gur non detis eam mihi sed Christo*³⁰ a jeho pokračovanie: *Ten istý kral ktereho dceru wislobodil, že ponewac nechtel gu swatý Gur za manzelku gsi wziti, darowal mu weliký poklad a bohactwý, nesses nechtel y to wzat, Sed ut daret pro Ecclesiis construendis, et hospitalibus, pro pauperibus personis instruxit.*³¹ Ďalej D. Mokoš charakterizuje sv. Juraja vyjadreniami ako: *Nunquam enim voluit vindictam de aliqua iniuria sibi facta, nisi 2dum ordinem justitiae, sed patienter sustinebat injurias remittendo bono corde,*³² *Fuit enim valde abstineus, semper jejunabat quadragesimam, et Vigiliis Ecclesiae quattuor tempora, et bis in qualibet haebdomadae scilicet feria IV. Et feria VI.,*³³ *In tempore enim pacis faciebat bellum contra corpus suum per poenitentiam*³⁴ a *nebila posskwrna na nem zawisti non enim invidebat aliqui.*³⁵

Veľmi významným prameňom odkazujúcim na životy svätých bolo aj dielo *Breviarum Romanum ex sacra potissimum Scriptura et probatis sanctorum historiis collectum et concinatum*, ktoré malo spolu s lekciónárom zvláštnu súvislosť s či-

²⁵ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 37, ftk. č. 39.

²⁶ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 143, ftk. č. 138.

²⁷ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 141, ftk. č. 136.

²⁸ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 141, ftk. č. 136.

²⁹ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 141, ftk. č. 136.

³⁰ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 141, ftk. č. 136.

³¹ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 141, ftk. č. 136.

³² Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 141, ftk. č. 136.

³³ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 142, ftk. č. 137.

³⁴ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 142, ftk. č. 137.

³⁵ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 142, ftk. č. 137.

taním a využívaním martyrológií.³⁶ Jeho prvé vydanie sa pohybuje medzi rokmi 1535 – 1536 a aj napriek ostrej kritike zo strany Sorbonskej univerzity a účastníkov Tridentského koncilu vyšlo vo viac ako sto vydaniach. V rámci modlitby breviára sa čítanie martyrológií pričleňovalo zvyčajne k matutinu – rannej modlitbe a charakteristické bolo predovšetkým pre konventné a kláštorné prostredie.³⁷ Napriek tomu, že používanie breviára bolo svätou stolicou pre duchovenstvo obmedzené viac – menej na súkromné účely, možno citáty z neho (resp. z martyrológií, ktoré boli jeho súčasťou) nájsť aj v kázňach. Napr. o mučeníckej smrti sv. Ondreja na kríži³⁸ sa v ňom hovorí, že: *Swatý Ondreg, když bi bil na poprawne misto Tyranuw wiwedený, uzrice križ sobe prihotowený welice se zaradowal a slowa tyto nasledugice wikriknul ó bona crux, quae decorem ex membris Domini suscepisti, diu desiderata, solícite amata, sine intermissione quaesita, et aliquando cupienti animo praeparata, accipe me ab hominibus, et redde me Magistro meo, ut per te me recipiat, qui per te me redemit ita in vita ejus Breviar Rom.*³⁹

Stredoveká hagiografia neraz pripisuje historickým postavám cirkvou vyhláseným za svätých, legendarizujúce a vymyslené životopisy, plné príbehov, ktoré vykonali, o ich boji s premáhaním pokušení diabla, askéze, utrpení a pod. Dokazujú to dochované správy o sv. Jurajovi aj obidva spisy Sulpicia Severa o sv. Martinovi, v ktorých vystupujú do popredia viac legendárne, než reálne prvky.⁴⁰ V jednej mariánskej kázni D. Mokoš stavia seba ako nehodného rozprávať o cnostiach Panny Márie do protikladu voči Jánovi Chryzostomovi - Zlatoústemu, ktorému P. Mária darovala (urobila) zlaté ústa, citujúc pri tom legendu zapísanú kamaldulským mníchom Sylvanom Razzym v tretej knihe Zázrakov blahoslavenej Panny Márie v príklade č. 27. Podľa tejto legendy bol Ján Chryzostomos veľmi spanilej tváre a belostného tela, čo bolo aj príčinou, že bol jednou urodzenou ženou veľmi pokúšaný k nečistému skutku. On sa však tejto ženy spýtal, čo by sa jej na ňom najviac páčilo. Odpovedala, že krása celej jeho tváre, najviac ale jeho pery. Keď to Chryzostomos počul, dal si pery odrezat' a tejto nehanebnej žene ich podal, aby už mal od nej pokoj. No pretože bez pier nemohol kázať a byť tak prospesný ľudom a zároveň chváliť Pannu Máriu, bol veľmi smutný. Vtedy sa mu Panna Mária, ktorú ustavične vzýval zjavila a navrátila mu zlaté pery, preto sa aj nazýva zlatoústym.⁴¹ Jána Chryzostoma (349 alebo 344 – 407), autora mnohých sviatočných rečí, rečí o panenstve a o svätých, katolícka cirkev uznávala (spolu s Athanasiom Alexandrijským, Basilom Veľkým a Gregorom Naziánskym) ako jedného zo štyroch cirkevných učiteľov Východu. Patrí medzi najchýrnejších kazateľov v starej cirkvi a prívlastok zlatoústý mu bol daný až v 6 storočí, pravdepodobne pre to, že svojou živou a hlboko dojímavou rečou sa dokázal bezprostredne prihovoriť aj ľudom nasledujúcich storočí.⁴²

³⁶ UHLÍŘ, Zdeněk: Martyrologia v kontextu hagiografických pramenů českého středověku. In: *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků 1999 – 2000*. Praha: Národní knihovna české republiky, s. 40.

³⁷ UHLÍŘ, Z.: c. d.: s. 41 – 42.

³⁸ ONDREJKA, K.: c. d.: s. 152.

³⁹ Tento citát je použitý v dvoch kázňach. Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 150, ftk. č. 144. a str. 37, ftk. č. 39.

⁴⁰ KRAFT, H.: c. d.: s. 382.

⁴¹ Mokoš, D.: c. d.: zv. IV. str. 17 – 18, ftk. č. 17 – 18. (Sylvanus Razy Monach Camalduens lib.3 tio Miracu(lum) B. V. M. Exemplo 27).

⁴² KRAFT, H.: c. d.: s. 257 – 258.

Mučenícka smrť niektorých svätých bola inšpiráciou nie len pre veľkých autorov obdobia patristiky, ale aj pre autorov neskoršieho obdobia. Napr. Laurentius Justinianus (1380 – 1465), autor asketických rozpráv a traktátov, uvažuje o sv. Bartolomejovi: *O kterem uvažugice sobe nekdy swaty laurentius Justinianus v Serm de S. Barthol, takto prawý: Beatus Bartholomaeus, cum temporalibus divitiis corporis woluptatis, dignitis celsitudine, posset affluere, contempsit omnia, ut verus Christi efficeretur Discipulus. Blahoslawený prawi Bartolomeg, ackolwek mohol časné bohactwý roskosse tela požíwati a negwace hodnosti dosahnuti, prece wssak wssecko zapowrhel, abi opravdiwim Vcednikem Krysta Geżisse zustal.*⁴³ Svätý Bartolomej bol jedným z dvanástich apoštolov. Podľa tradície zomrel v Arménsku mučeníckou smrťou, tak, že z neho stiahli za živa kožu.⁴⁴ K jeho smrti sa vyjadruje španielsky biskup, ktorý bol nazývaný aj otcom chudobných Tomáš Villanovský: *O kterem uvažugice sobe swatý Tomass Vilanow Serm. De barth. Takto pisse: Fut excorriatus, ut Deo tanquam verus agnus in holocaustum offertur bil prawý Swatý Bartolomeg zkoze sweg ztahnuty, abi bil gakošto opravdowi beranek Bohu wssemohucemu w zapalnu obet obetowaný.*⁴⁵

Nadbytočné, rovnako ako aj nedostatočné množstvo informácií o svätom mohlo kazateľom sťažiť situáciu v tom zmysle, že ešte aj v 18. storočí s plnou vážnosťou uvádzali v kázňach legendami opradené skutočnosti zo života svätých a na druhej strane, aj keď životopisy svätých mali byť (a istotne aj boli) najdôležitejšou oporou pre charakterizovanie týchto postáv, kazatelia ich často necitovali priamo, ale charakteristiky svätcov podporovali výrokmi z Nového aj zo Starého zákona, ba dokonca aj z biblických prísloví a žalmov, ktoré vystihovali charakter svätca niekedy naozaj slabo, nepresne až vágne. Napr. v súvislosti so sv. Katarínou, ktorá podľa legendy žila v Alexandrii v čase prenasledovania prvých kresťanov, bola veľmi múdra, a keď láskavými slovami dohovárala cisárovi pre jeho ukrutnosť, presvedčila aj učencov na cisárskom dvore, aby sa obrátili, hoci oni mali presvedčiť ju, aby sa vzdala svojej viery,⁴⁶ sa autor odvoláva na biblickú Knihu prísloví. Naznačuje poslucháčom, kde sa zdržuje múdrosť: ... *Sed habitat in consilio et eruditio interest cogitationibus ale bidli a prebiwa w radde a w ucenych zdrzuge se misslenkach Proverb.*⁴⁷ A odvolávajúc sa na žalm ukazuje, že bohatstvo nie je pravou hodnotou: *Dormierunt somnium suum, et nihil inveniunt omnes viri divitiarum in manibus suis Zesnuli snem swim a nic gsu nenalezli wsseci muzowe bohactwi w rukach swich Psal.*⁴⁸ O svätej Kataríne však nehovorí nič konkrétne.

Podobne v kázni pri príležitosti sviatku sv. Vavrinca, ktorý bol najvýznamnejším mučeníkom Ríma a ako rímsky diakon spravoval hmotný majetok cirkvi,⁴⁹ nemožno nájsť priamy opis tohto svätca ale len vyjadrenia cirkevných otcov, citáty z listov apoštolov a Starého Zákona zdôrazňujúce nevyhnutnosť lásky k bližným, napr.: *Swatý Pawel Aposstol k Rýmanum w kap. 13 x 8 prawil takto: Nemini quidquam debeat nisi, ut invicem diligatis qui cum diligit proximum suum legem*

⁴³ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 168, ftk. Č. 162.

⁴⁴ ONDREJKA, K.: c. d.: s. 138.

⁴⁵ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 169, ftk. č. 163.

⁴⁶ Cisár ju dal aj napriek tomu mučiť na kolese s ostrými hrotmi a napokon roku 305 sťat'. ONDREJKA, K.: c. d.: s. 150.

⁴⁷ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 211, ftk. č. 204.

⁴⁸ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 213, ftk. č. 206.

⁴⁹ ONDREJKA, K.: c. d.: s. 134.

implevit: nam non adulteralis, non occides, furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces atsi quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur, diliges proximum tuum sicut te ipsum. Žadnemu nebiwagte nic dlužni gedine abiste se wespolek čistotne milowali, nebo kdo miluge bližniho sweho, zakon gest naplnil, ponewač nezesmilniss, nezczizoloziss, nepokradness, nepromluwiss kriweho swedectwi, a gesliže ktere gine gest prikazani w tomto se slowu zawira milowati budess bližniho sweho, gako sebe sameho⁵⁰ a Preto i Sam mudri Eklesiasticus w kap. 25 x 1 o tego společneg lasky nekdy pekne napisal, když prawil: **In tribus placitum est Spiritui meo, quae sunt probata coram Deo, et hominibus, concordia fratrum et amor proximorum, et vir et mulier bene sibi consentientes** We trech wecach libilo se duchu memu, ktere gsu wzacne y pred Bohem, y pred lidmi, swornost totissto bratruw, milowani bližnich, muž a žena w dobrem sobe priwolugice,⁵¹ ako aj neužitnosť lipnutia na hmotnom majetku: *Nebo gak mluwý swatý Otec Chrysostomus Pecuniam qui amisit, aliam pro amissa potest afferre, similiter, qui aedes, qui servos et caetera hujusmodi amisit animam vero si perdas? Aliam pro ea nunquam dare poteris.* Penize kdo stratil, gine na misto nich dostati mužess, dussu pak gesliže stratiss, ginsu misto neg dati nebudess moci. Protoss napomina wsseckich swatý Pawel Aposstol k Rymanum w kap. 6 x 12 **Non ergo regnet peccata in vestro mortali corpore, ut obediatís concupiscentiis ejus, sed neque exhibeatis membra vestra arna iniquitatis peccato, sed exhibete nos Deo, tanquam ex mortuis viventes, et membra vestra iustitiae Deo.** Nech napanuge hrich we wassem smrtedlnem tele, abiste powolowali žadostam gehu, ani newidawagte udy wasse za odew (?) neprawosti hrichu, ale oddawagte se Bohu, gakossto stawsse zmrtwich gsuce žiwý audy swe widawagte za oděni sprawedlnosti Bohu, a swatý Augustin takto zawira: **Noli amare ne perdas, noli amare in hac wita, ne perdas in aeterna. Amen,**⁵² pretože aj sv. Vavrinec rozdal všetky cirkevné cennosti a peniaze chudobným, aby sa nedostali do rúk prenasledovateľov kresťanov, za čo bol umučený upálením na ražni.⁵³

Po premene kresťanstva na štátne náboženstvo počet svätých začal rásť, k biblickým svätým a k mučeníkom pribúdali noví svätí, najmä z radov kniežat a príslušníkov kráľovských dynastií, biskupov, patriarchov a pápežov. Takými sú napr. svätý Štefan a Adalbert (Vojtech). Autor ich znova charakterizuje bez toho, aby sa odvolával na ich životopis, len nepriamo pomocou vyjadrení a komentárov cirkevných otcov a Sv. písma, aj keď ich životopisy neboli neznáme. Napr. už roku 1512 vyšlo v Benátkach dielo *Legende sanctorum regni hungariae in lombardica historia non contente* Legendy o svätých Uhorského kráľovstva, ktorí nie sú zahrnutí v Lombardskej histórii, o ktorom však je známe, že u nás bolo len majetkom jednotlivca a aj to ako príväzok k dielu *Legende sanctorum*.⁵⁴ Na domáci (český) pôvod sv. Adalberta (Vojtecha)⁵⁵ biskupa a mučeníka naráža D. Mokoš v citáte: ... *co pekne potwrzuye swatý Pawel apostol mluwice: Omnis namque pontifex ex hominibus*

⁵⁰ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 160 – 161, ftk. č. 154 – 155.

⁵¹ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 161, ftk. č. 155.

⁵² Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 164, ftk. č. 158.

⁵³ ONDREJKA, K.: c. d.: s. 134.

⁵⁴ Toto dielo obsahuje vlastnícky zápis: Georgius Boskowitz – Dominus et Possessor huius libri est Georgius Murakózy. SAKTOROVÁ, H. a kol.: c. d.: s. 363, záznam č. 1958.

⁵⁵ TRUCHLÝ, Andrej – HAVLÍČEK, Vincent – KOLLÁR, Martin: *Legenda čili čítanie o svätých a vyvolených Božích*. Sväzok II. Trnava : Spolok svätého Vojtecha 1907, s. 337.

assumptus pro hominibus constituitur in jis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona, et sacrificia pro peccatis ad hebr. 5x1 wsseliky zaiste gsu Biskup z lidi wzaty za lidi biwa postaweny, w tých wecech, ktore gsu Boskye abi obetowal dary a obeti za hri-chy.⁵⁶ Ďalej slovami sv. Petra, hlavy cirkvi charakterizuje jeho dobrotu: ... *gak nekdy prikazowal swatý Peter Aposstol mluwice ku knezum: v prweg sweg Episstoli w kap. 5 timito slowami: Pascite, quin vobis est gregem Dei providentes non coactae sed Spontanae secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntariae, neque ut dominantes in cleris: sed forma facti gregis ex animo.* Paste prawi stado boske (:dusse lidske:) ktore mezi wami gest nge nasilne, ani gako panugici nad dedictwim Pane, ale z dobreg sweg wule podle Boha, ani pro mrski zisk, ale dobrowolne, ani gako panugici nad dedictwim Pane, ale učineni gsme prikladem stadu z umisla,⁵⁷ skromnosť a rozhodnosť.⁵⁸ *To zretedlne potwrzuge medem tekuci Učitel swatý Otec Bernardus Serm. 37 in Cant. mluwice: Pastori tria congruunt: Bonitas, Disciplina et Scientia. Bonitas Attrahit, Disciplina corripit, scientia pascit, bonitas amabilem, disciplina imitabilem, scientia docibilem redit.* Pastirowy prawi duchownemu tri weci prisslussy miti: dobrotu, karnost y umeni, dobrota pritahuge, karnost tresce, umeni pasge a krmí. dobrota čini lidu niekoho uprimneho a utesseneho, kazen aneb karnost nasledowani hodneho, umeni pak cini k winaucowani schopneho⁵⁹ a napokon naráža na mučenícku smrť svätého Vojtecha.⁶⁰ **Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Ioann 10 x 10** Dobry Pastir dussu Swu dawa za owce swe.⁶¹

Biskup sv. Vojtech pokrstil aj prvého uhorského kráľa sv. Štefana,⁶² ktorý sa vo veľkej miere zaslúžil o pokresťančenie Uhorska. Sv. Štefan položil pevné základy ríše, no zároveň bol zbožným mužom i spravodlivým štátnikom. D. Mokoš o tom ústami cirkevných otcov vypovedá takto: *ktore slowa uwazugice sobe swatý Otec Ambrosius Lib. s. de Abraham Cap. 6. takto mluwý: discimus ex hoc loco, quantus murus sit Patriae vir justus? Justorum enim fides nos servat justorum justitia ab excidio defendit a daleg takto doklada: Sodoma quoque habuisset viris justos, potuit non perire. a tak sprawedliwe gsu slowa, ktore wisse predgmenowaný swatý Otec Hyeronimus prednassa rikagice: Sancti portant mundum, dum eum ne ruat ac pereat orationum fortitudine sustendant.*⁶³ Sv. Štefan bol i zakladateľom kláštora a nemocnic, na čo naráža D. Mokoš v citáte: *u s. Matusse w kap. 21 Fidelis servus, et prudens (:sanctus rex Stephanus:) quem constituit dominus Super familiam suam Sprawedliwý a werný služebnik on Boha wssemohuciho proto tess ze Bohatstwy a statki učinil a ustanowil sprawedliwe rozdal a delil, chudobnym a nuznym,*⁶⁴ po tom ako vystavil na obdiv zbožnosť tohto kráľa: *preto mluwy Phito Hebraeus: Servire Deo maxima est gloriatio, non modo dignitate major, sed et di-*

⁵⁶ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 128, ftk. č. 124.

⁵⁷ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 128, ftk. č. 124.

⁵⁸ Z biskupských príjmov si nechával len štvrtinu, ostatné venoval chrámom a chudobným. Horlivo kázal, modlil sa a zajatých vykupoval od pohanov. Keď sa české kniežatá nechceli zriecť svojich pohanských zvykov, rozhodol sa z Čiech odísť. TRUCHLÝ, A. a kol.: c. d. s. 337.

⁵⁹ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 128 – 129, ftk. č. 124 – 125.

⁶⁰ Modliaci sa sv. Vojtech bol prebodnutý na ceste z Čiech do Poľska. TRUCHLÝ, A. a kol.: c. d. s. 339.

⁶¹ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 127, ftk. č. 123.

⁶² TRUCHLÝ, A. a kol.: c. d. s. 339.

⁶³ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 114, ftk. č. 113.

⁶⁴ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 115, ftk. č. 114.

*vitiis, et Principatu, imo omnibus rebus, quae mortales miramur pretiosior.*⁶⁵

Traduje sa, že životopisy svätých, resp. hagiologické a hagiografické diela boli významným literárnym druhom a v rukopisnej, najmä však neskôr po vynájdení kníhtlače aj v tlačenej forme mali slúžiť predovšetkým zavádzaniu praktického kresťanstva do rodín.⁶⁶ Hagiografiou sa obvykle rozumejú legendy, ale tento zužujúci pohľad nieje správny, pretože sem treba zahrnúť množstvo ďalších žánrov, napr. legendáriá, martyrológiá a celkom analogicky aj kazateľské zborníky, najmä pokiaľ ide o sviatočné kázne, no i ďalšie písomné pamiatky, ktorých spoločným fenoménom je sústredenie sa na postavu toho ktorého svätca a jej literárne stvárnenie.⁶⁷ Hagiologické a hagiografické pramene boli súčasťou súkromných i kláštorných knižníc. Poznatky o svätých zachytené v písomnej forme boli teda spočiatku doménou kléru a niekoľkých rozhládenejších laikov. V povedomí ľudu však v určitej forme tiež existoval, resp. sa tradoval kult svätých, ktorý bol formálne vymedzený dátumom a miestom svojho vzniku (alebo rozšírenia) a jeho vnútorným obsahom a funkciou bola exemplárnosť života svätého a jeho patronát nad niekým alebo niečím.⁶⁸ Hlavným médiom demokratizácie a laicizácie kultu svätých bolo kazateľstvo – laické prostredie sa v ňom angažovalo najprv len recipientsky, neskôr však svojou populárnou religiozitou ovplyvňovalo jeho podobu, ako aj obsah. Životopisy svätých nepochybne pôsobili na laické prostredie, zdá sa však - a vidno to i z kázni D. Mokoša, že najskôr išlo o pôsobenie nepriame.⁶⁹ Využitím látky zo životopisov svätých i samotné kázne nadobudli hodnotu hagiografických prameňov a kazateľské zborníky sa tak stávajú vítaným inšpiračným zdrojom pre prehĺbené štúdium funkcie životopisov svätých v náboženskom živote.⁷⁰

Mgr. Angela Škovierová, PhD.; Slavistický ústav Jána Stanislava SAV,
Panská 26, Bratislava 813 64 (slavasko@savba.sk)

⁶⁵ Mokoš, D.: c. d.: zv. II. str. 114, flk. č. 113.

⁶⁶ FÖRIŠOVÁ, Marta: Jezuitské knižnice na Slovensku. Úvod do problematiky. In. *Opera Romana 4*. Ed. Jitka Radimská. České Budějovice : Jihočeská univerzita 2003, s. 467.

⁶⁷ UHLÍŘ, Z.: c. d.: s. 40, 43 – 44.

⁶⁸ UHLÍŘ, Z.: c. d.: s. 40.

⁶⁹ UHLÍŘ, Z.: c. d.: s. 40.

⁷⁰ UHLÍŘ, Z.: c. d.: s. 42 – 43.

Summary

The Biographies of Saints as Fount of Inspiration in the Sermons of 18th Century. An Example from the Sermons of D. Mokoš

Angela Škovierová

The saints was person, which temporal lifetime was characterized, according to the apprenticeship Christians orthodox and Catholic churches, by remarkable religiousness, compassion by the God and miracles, and after passing away, they became to be agents between peoples and God, with ability, to help, save or protect the people. The lifetime of saints present hagiography. Hagiography also recognises the biographical facts, activities and influence of saints including valuation of miracles made by saints. First and in aspect of history the nearest commentators of lifetime of saints was ecclesiastical fathers – they are often also contemporaries of saints. From Middle Ages was well-known writer Jacobus de Voragine. His written works are also component parts of our historical bibliothecs. Even in the 18. century was the biographies of saints published in the Latin language. For that reason was their availability for low folks delimited. One of the accessible possibilities, how to educate low folks was sermons and preachers often refers to the biographical facts and sentences about saints (or of saints), because the life of saints has to be an example, whom has the people to accommodate their moral. D. Mokoš – preacher of St. Francis's Brotherhood, which one part of his sermons presented by occasion of name days of some saints, in this sermons also refers to the biographical facts and sentences about saints (or of saints). Above all it was biblical saints – John the Baptist, Saint Peter, Saint Joseph... From the first centuries of Christianity D. Mokoš comments the biography of Saint Martin, Saint Katharine, Saint Laurentius and of legendary Saint Georg. After Christendom converted to the nation and country religion, count of saints multiplied and to the biblical saints and martyrs accumulated new saints from file of princes and Spiritual Lords, such was also Saint Stephanus and Saint Adalbertus. The sermons tend to the main medium of democratisation and temporalization of cult of saints. Thanks the utilization of motif, biographical facts and sentences from the biographies of (and about) saints, also the sermons became value as the hagiographical founts, and miscellanys of sermons befallen to the considerable origin of information for deepening of function saints and his biographies in the religious life.